

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

PROJEKTRAPPORT

Språkspärr - "Jag tar tillbaka mitt språk"

© Samiskt språkcentrum, Sametinget i Sverige 2013

Författare: Helen Blind Brandsfjell

Omslagsbild: Jane Juuso och Sylvia Sparrock.

Projektrapport

Projektamn	Jag tar tillbaka mitt språk
Projektägare	Samiskt Språkcentrum
Redovisningsperiod	September 2011-2012

Samiskt språkcentrum har i sitt metodutvecklingsarbete anordnat en kurs i att bearbeta och häva språkspärr för sydsamiska talare. Denna kurs blev ett försök till att utprova en metod för talare inom ett stort geografiskt område med få talare. Samiskt språkcentrum anlidade Jane Juuso vid *Isak Saba Senter* i Nesseby kommune, Norge till kursledare. Hon har arbetat med en Kognitiv Beteendeteori (KBT) för att få människor att våga tala i samiska nordsamiskt område och utgivit en bok "Tar språket mitt tillbaka" (2009).

Projektledare och kursamordnare: Sylvia Sparrock. Uppdragsgivare var Inga Marja Steinfjell, arbetsledare vid Samiskt Språkcentrum.

Intervjuer och rapport: Helen Blind Brandsfjell, Brekken Norge.

Anledningen till detta språkspärrsprojekt är vår kännedom om att fenomenet språkspärr finns bland den samiska befolkningen. Det finns många som har kunskaper i samiska men som inte talar samiska av olika anledningar. En av anledningarna är språkspärr. Samiskt Språkcentrum anser att det är resursslöseri att många språkbärare inte vågar uttrycka sig på sitt språk eftersom det i revitaliseringssyfte behövs fler talare.

Vi har valt att kalla fenomenet för språkspärr. Man kan även benämna det språkbarriär eller språkhinder. Förekomst av språkspärr gäller inte enbart sydsamiska talare utan finns även bland andra samiska variteter och dialekter. Det finns forskning som visar på språkspärr, bl.a Inger Johansen, NTNU i Norge har forskat om språkspärr i sydsamiskt område och Ann Marie Andersen har skrivit avhandling om språkspärr på nordsamiskt område i Kautokeino.

Syfte

Syftet med projektet var att häva individers språkspärr och därigenom stärka och revitalisera samiska språket. Att få flera människor från att vara passiva till aktiva samiska talare. Att öka samiska talares självförtroende gällande språket och därmed självkänslan. Att öka språkanvändning hos enskilda och därmed i samhället.

Målgrupp

Målgruppen för projektet var personer på sydsamiskt område med en önskan och vilja att bearbeta sin språkspärr. Gruppens storlek begränsades till tio personer med hänsyn till

gruppdynamik och för att säkerställa trygghet i gruppen då individen arbetar med egna känslomässiga språkspärrar och hinder för att tala samiska.

Genomförande

Kursen startade i september 2011 och avslutades i augusti 2012. Kursen förlades till Staare/Östersund med omnejd. Nio stycken kursdeltagare i åldrarna 30-60 år genomförde kursen. Tio fysiska gruppträffar genomfördes. Undervisningen skedde enligt Jane Juusos metod. Nytt för kursupplägget på initiativ av Sylvia Sparrock var att tystnadsplikt skulle upprättas som avtal. Gruppens deltagare bestämde avtalets innehåll som sedan gällde under hela kurstiden. Detta visade sig vara ett lyckat försök som gav tydlighet och trygghet för deltagarna. Kursen innehöll föreläsningar enligt kursboken, gruppövningar, praktiska aktiviteter, med ambitionen att tala samiska under aktiviteten. Kursdeltagarna har arbetat aktivt med sin språkutveckling mellan samlingarna genom hemläxor, språkövningar och samtal med sin språkfadder. Stor vikt lades på att alla skulle våga prata samiska enligt sin dialekt och sina språkkunskaper.

Detta är en rapport om erfarenheterna från vårt metodutvecklingsprojekt "Språkspärr - Jag tar tillbaka mitt språk".

Sylvia Sparrock

Projektledare och kurssamordnare

SPRÅKSPÄRR PÅ SYDSAMISKA

Det finns ingen officiell sydsamisk term på fenomenet språkspärr. Vi har frågat några modersmålstalare vad de skulle vilja kalla fenomenet språkspärr. Här följer några exempel:

- ❖ Gieletsagkese = av tsagkestidh = hindra, ta emot, möte (ren)
- ❖ Giele dåastojie = av dåastodh = ta emot stå emot
- ❖ Gielen vuestele = av vuestie = mot, i möte
- ❖ Gieledâmpha /dampha = propp, något som täpper till
- ❖ Gieleskråavva = av dihinder för renkalvar
- ❖ Gielem hapkedh = kvävas, tappa andan
- ❖ Soptsesdompe = dompe = dövtum
- ❖ Gieleharrehke = harrehke något som bromsar upp

Sammanfattning

UNESCO har klassat sydsamiska som ett hotat språk med mindre än 500 talare. Hotade språk står i fara att dö ut. Samtidigt upplever personer med samisk bakgrund det svårt att tala samiska i olika samtalssituationer och väljer att tala svenska i situationer där de har möjlighet att kommunicera på sydsamiska. Projektet "Språkspärr - Jag tar tillbaka mitt språk" önskar hjälpa individer att överkomma språkbarriärer som kan ha sin orsak i språklig purism, inre eller yttre språkpoliser eller känslomässiga värderingar i ett språkområde med få talare och glest boende inom ett stort geografiskt område. Metoden för att häva språkspärren är kognitiv beteendeteori utprovad av Jane Juuso för personer som har en önskan och vilja att bearbeta sin språkspärr genom fysiska träffar under ett års tid. I loppet av kurstiden har deltagarna gått igenom en inre process där de har satt ord på sitt språkbruksval.

Språk är kommunikation och för kommunikation behövs ett utvecklat språk. Projektdeltagarna behärskar samiska språket i olika grad, men de har för få situationer i sitt dagliga liv där de får möjlighet att utveckla sitt samiska språk. Det medför att de saknar ord och uttryck i olika situationer. Kursen fokuserar på samtalet ur ett kommunikativt perspektiv och på att öka ordförrådet. Språkträning sker genom kommunikation. Genom den får man respons på det man säger både verbalt och icke-verbalt. Det är därför viktigt att få lov att träna och få respons på innehållet i det som sägs, inte bara på vad som är språkligt korrekt. Att tillägna sig ett språk kräver att man använder språket. I dag saknas språkarenor utanför intimsfären, det vill säga utanför det privata hemmet och i renskötselsarbetet. Flera av deltagarna säger i en intervju genomförd i maj 2012 att de har få eller ingen att tala sydsamiska med i sitt vardagsliv och utanför intimsfären. Därför uppstår inte naturliga, spontana samtalssituationer där kommunikationsspråket är sydsamiska. När sådana språksituationer uppstår har inte deltagarna tillräcklig träning i att använda språket och väljer att kommunicera på svenska. Det upplevs som ett nederlag och ger en dålig självkänsla.

En effekt av kursen är att deltagarna blivit hjälpta i sitt tänkande kring sitt samiska språkbruk och att kommunikationssituationerna har blivit positiva erfarenheter. Deras språkspärr har under loppet av kursen minskat, om än inte försvunnit. Med utökade möjligheter till språkträning med personer i olika situationer och på flera språkarenor utanför intimsfären kan språkgruppen få hjälp att bli tryggare i kommunikationen på sydsamiska. Där igenom ökar den sydsamiska språkanvändningen hos enskilda och i samhället.

Deltagarnas syn på sitt sydsamiska språk är ett tema i intervjuerna. Alla säger att de har för litet ordförråd för att kunna kommunicera på samiska i alla önskvärda situationer. En mindre del anser sig ha ett åldersadekvat språk. Då åsyftas situationer där personerna har kunskap om det önskade samtalstemat och kan föra ett samtal om det på svenska, men inte har ord och uttryck i sitt samiska språk för att kunna kommunicera på ett för dem ett tillfredställande sätt. Genom ett tydligare sydsamiskt terminologiarbete kan språkgruppen hjälpas att få ord och uttryck för fenomen i dagens samhälle och därigenom få möjlighet att kunna kommunicera på sydsamiska på flera och andra språkarenor i samhället.

Utbildning är en angelägen fråga när det gäller språk. Flera av deltagarna i projektet har inte fått utbildning i det sydsamiska språket under sin obligatoriska skolgång. De resterande har fått undervisning i sydsamiska enligt en svag svensk utbildningsmodell där samiskan endast var ett skolämne med ett varierat antal veckotimmar. Ingen undervisning i andra ämnen skedde på samiska. Utbildning handlar inte enbart om konkret språkundervisning i klassrummet utan också om synliggörande och om att få ta plats i det offentliga rummet.

Alla deltagarna uttrycker i intervjuerna att de har blivit hjälpta av metodiken i kursen. De har blivit mera medvetna om sitt språkbruk på sydsamiska. De har uppnått en medvetenhet om orsakerna till sina språkval och fått verktyg till att förändra dem. Genom träning och hemläxor har de övat på situationer de tidigare undvikit och därigenom uppnått större trygghet i samiska språksituationer. Under kursperioden har de ökat sin sydsamiska språkanvändning och blivit tryggare i sitt samiska språkbruk. De är stärkta i sin tro och handling på vägen från att vara passiva till att bli aktiva sydsamiska talare. Språkspärren har minskat.

Innehåll

Projektrapport.....	3
Sammanfattning	5
Inledning.....	9
Uppdrag.....	9
Bakgrund	9
Frågeställning.....	10
Avgränsningar	10
Metod	10
Intervjuer	10
Kursens metodik.....	11
INTERVJUER	12
Fråga 1: Kan du berätta lite om din bakgrund för att anmäla dig till kursen? Var fanns din språkspärr och orsaken till den?.....	13
Fråga 2: Metoden i kursen är att använda kognitivmetod i 8 punkter. Vad är dina tankar runt den metoden? Fungerar den?	15
Fråga 3: Reflektera lite runt gruppens sammansättning och om gruppen har fungerat..	16
Fråga 4: Kursen genomförs med fysiska kontinuerliga gruppträffar med handledare, kursledare och språkfaddrar. Vad är din åsikt om organiseringen?	17
Fråga 5: Kursperioden sträcker sig ca ett år. Använder du, så långt, mera samiska än du gjorde tidigare? Talar du samiska med nya personer som du tidigare talat andra språk med? Har din språknätverkskarta förändrats?	21
Fråga 6: Ditt samiska språk. Kan du uttrycka det du önskar på samiska?	22
Fråga 7: Kursen som helhet. Vad menar du har varit bra och mindre bra med kursen?.	25
Fråga 8: Har det skett något med din språkspärr?	26
Fråga 9: Har du några tankar om din fortsatta samiska språkutveckling?	26
Fråga 10: Övriga kommentarer.....	27
Konklusion	28
Källförteckning	32
Appendix 1	33

Inledning

Sydsamiskan i Sverige är idag klassat av UNESCO som ett hotat språk med få talare i förhållande till befolkningen. Samtidigt upplever personer med samisk bakgrund det som svårt att tala samiska i olika sammanhang och väljer att tala svenska i situationer där de har möjlighet att tala samiska. Med språkval avses individernas val av språk i en given samtalsituation, en beskrivning av hur de individuella språkvalen kan se ut, eller rättare sagt, vilka mönster som kan iakttas. Vilket språk individerna i två- eller flerspråkiga områden väljer att yttra sig på i en given interaktion kan beskrivas i förhållande till begreppet domän. I stabila tvåspråkiga samhällen, de som karakteriseras av diglossi, är språkvalet i olika domäner inte problematiskt, utan sker ofreflekterat. Den ena språket, typiskt majoritetsspråket, används i mer formella och offentliga domäner, medan det andra, minoritetsspråket, används i mer informella eller intima domäner. Begreppet domän är användbart när det gäller att beskriva språkval, då det innefattar de komponenter (rollrelation mellan talarna, ämne, plats för interaktionen) som i sin normala konstellation entydigt leder talaren till ett givet val. Men språkvalet kan också beskrivas i förhållande till ämne eller samtalspartner. Vilka språkval de gör vid varje språklig interaktion och vilka mönster som kan identifieras i människors språkval och vad som förklarar dessa mönster.

Uppdrag

På uppdrag av Sametinget/Samiskt språkcenter i Östersund företog rapportförfattaren en intervjurunda med deltagarna och kursledarna på en samling i projektet *Språkspärr- Jag tar tillbaka mitt språk* arrangerad av Samiskt språkcenter i Östersund. Intervjuerna genomfördes under en samling i slutet av maj 2012. Syftet med denna rapport är att ge information om kursen ur deltagarnas synvinkel.

Bakgrund

I Norge har Jane Juuso vid språkcentret *Isak Saba Guovddáš* i Unjárga/Nesseby utvecklat en metod för att få passiva talare att våga tala samiska. Man noterade att människor med samisk bakgrund kunde gå kurs efter kurs i samiska och ändå inte börja tala språket. Samtidigt såg man att personer med icke-samisk identitet började tala samiska efter en kurs. Man insåg att orsaken måste vara djupare än att bara handla om språkkunskap och att det måste ligga psykologiska orsaker bakom. För många passiva modersmålstalare fanns en så kallad språkspärr. För att bryta denna utarbetades en KBT-metod. Juuso anpassar och utprovar nu sin metod på områden med få talare som är glest boende.

Under 2011 startade Samiskt språkcentrum ett eget projekt i samarbete med Jane Juuso för att anpassa KBT-metoden för att bryta språkspärrarna till de förhållanden som råder i det sydsamiska området. Målgruppen var passiva talare i Jämtlands och Västerbottens län. En studiegrupp om tio individer har samlats ungefär en gång i månaden med Jane Juuso som kursledare. Undervisningen har skett enligt hennes metod, med gruppövningar och praktiska språkövningar.

I projektet luckras tabut upp när vi förs samtala om det. Flera har ett latent språk som behöver aktiveras och stimuleras till användning. Språknivån hos deltagarna varierar allt ifrån samiska från barndomen till ett förvärvat språk i vuxen ålder. Varje deltagare utformar sina egna målsättningar med kursen och redovisar densamma. Alla målsättningar var naturligtvis att prata mera samiska – öka användningen av samiska, att våga prata samiska i flera situationer och utöka sina språkdomäner. Projektet pågick under cirka ett år och avslutades hösten 2012.

Frågeställning

Under projektets gång såg man behovet även utvärdering av resultatet. Uppnåddes resultat i frågan om att prata mera samiska? Att öka användningen av samiska? Att våga prata samiska i flera situationer och med flera personer? Utökade deltagarna sina språkdomäner? Några uppföljningsfrågor uppstod under evalueringsarbetet om deltagarnas språkspärr och deras syn på sitt eget sydsamiska språk.

Avgränsningar

I evalueringsarbetet företogs en del avgränsningar i informationssamlandet. Alla deltagarna var kvinnor. Det var några få män som anmälde sig på kursen, men de startade inte. Dessa personer är inte tillfrågade om varför de inte började på kursen. Könsaspekten blir därmed frånvarande utan närmare granskning eller diskussion. Vi har inte heller gått närmare in på familjeförhållanden om inte deltagarna själva nämnt familjeförhållanden som en del av svaret på en konkret fråga. Deras bakgrund, ålder och eventuella formella utbildning eller studier i sydsamiska, är heller inte omtalat i rapporten. I evalueringsarbetet har vi inte heller varit i kontakt med de som anmälde sig till kursen men inte började, ej heller med personer som under kursens gång avslutat sitt deltagande.

Metod

Intervjuer

Intervju är en metod som användes i arbetet med att evaluera projektet. Förutom kursdeltagarna intervjuades både kursansvarig och kursarrangör. 10 öppna frågor utan svarsalternativ utarbetades till intervjun i samarbete med kursarrangör och arbetsledaren för Samiskt språkcentrum. I tillägg till de på förhand tillsända frågorna till deltagarna blev några andra typer av intervjufrågor ställda. Det var inledande frågor för att komma igång med intervjun av typen: Kan du berätta för mig ...?. Under intervjun ställdes också uppföljningsfrågor för att ge deltagarna en möjlighet att fördjupa sig i svaret. De öppna förhandsgivna frågorna blev ställda som direkta frågor för att introducera ett nytt ämne, tema eller dimension. I övrigt blev frågorna ställda i en samtalssituation, delvis beroende på

att intervjuaren kände till personerna på förhand. Intervjun hade form av en personlig intervju som sker ansikte mot ansikte i samspel där intervjuaren ställer sådana frågor till respondenten som är så utformade att de ger information direkt kopplade till målen för projektet.

Kursens metodik

Kursens metodik är en kognitiv metod för språkrevitalisering. Kurslitteraturen har varit en bok skriven av Jane Juuso som har titeln *Tar språket mitt tillbaka*. Enligt boken lägger kognitiv teori vikt på att inlärning påverkas av känslor och tänkande. Hur vi uppför oss styrs av vår uppfattning och våra analyser av det vi ser. Irrationella tankar eller störningar i vår uppfattning förleder oss till att ha en vrångföreställning av världen. Kognitiva strategier har som mål att förändra människors uppfattning av världen. Människor med lite kunskap om sig själva eller sin omgivning, feltolkar det som de upplever och drar felaktiga slutsatser. Att få ny insikt är en viktig strategi. En re-orientering ger anledning att hitta nya sätt att tänka och förstå saker och ting. Strategin lär oss att knyta ihop vårt sätt att tänka med det som vi har upplevt.

Här återges den kognitiva metodens åtta punkterna av i norsk version, hämtat från boken *Tar språket mitt tillbaka* av Jane Juuso:

1. Deltakeren referer til en situasjon der deltakeren pratet samisk, eller hade et ønske om å gjøre det. Deltakeren blir klar over kroppsforntemmelser og følelser som oppstod når man pratet samisk eller ikke klarte å gjennomføre det (situasjon, unngåelsesstrategi).
2. Vi identifiserer hva det var som utløste disse følelsene (automatiske tanker).
3. Vi kartlegger kroppsforntemmelserne, følelsene og tankene som oppsto i denne situasjonen (selvfokus).
4. Vi identifiserer katastrofetanken.
5. Deltakeren finne ut hvor mange prosent man tror på at katastrofen blir virkelighet.
6. Vi ser etter mulige alternative måter å forstå situasjonen på (alternative tanker).
7. Bevisførsel: for og imot katastrofetanken og alternative tanker.
8. Deltakeren tester ut de alternative tankene i en situasjon som et eksperiment.

Språkspärrprojektet använde sig av Jane Juuso som handledare och ansvarig kursledare för att prova ut och anpassa hennes metod för det sydsamiska området med få talare och gles befolkning inom ett stort geografiskt område.

I avslutningsfasen genomfördes en frivillig intervju om kursen på max 45 minuter om metoden och om den har nått sina mål. Samtalet spelades in för internt bruk och resultatet presenteras anonymt i rapportform. Dokumentet som distribuerades till deltagarna återges som appendix 1.

INTERVJUER

I maj 2012 genomfördes en frivillig intervju av deltagarna med 10 frågor. Frågorna handlade om metoden, deltagarnas upplevelser och om det genom kurs tiden skett något med deltagarnas språkspärr. Intervjun företogs i Östersund i samband med en kurssamling. Sju deltagare intervjuades samt kursledare och kurssamordnare. Vid intervjun visade det sig att kurssamordnaren i tillägg också fungerat som projektägare och deltagare. Vid ett senare tillfälle företogs en uppföljningsrunda via telefon för några kompletterande frågor.

Fråga 1: Kan du berätta lite om din bakgrund för att anmäla dig till kursen? Var fanns din språkspärr och orsaken till den?

Flera av deltagarna svarade att de sett annonsen i Samefolket. Intresset väcktes och de kontaktade Sylvia. Någon innan anmälningstiden gått ut och andra efter att fristen gått ut. En av deltagarna svarade:

Varför jag anmälde mig? Jo, jag läste faktiskt en annons i Samefolket i höstas och då insåg jag att det här det vill jag vara med på, kände att det här vill jag vara med på. Anmälningstiden hade gått ut, och jag provade nå Sylvia men nådde inte fram, så fick jag höra att en jag kände skulle gå och tänkte att jag vill vara med. Av en händelse mötte jag Sylvia efter första träffen och frågade om jag skulle få lov att vara med, jag mailade till henne och fick faktiskt svar före andra träffen att jag var välkommen att vara med, så jag var ju jätteglad för det.

En annan av deltagarna berättar: *Började fundera om jag skulle gå den, om man var en grupp var det viktigt att alla kommer att ingen bara kommer och gå, så det blir en trygghet i gruppen. Nu när jag gått den så förstår jag hur viktigt det är att alla är med hela tiden. Blev lite fram och tillbaka om jag skulle gå eller inte. Diskuterade med en god vän och hon for på första träffen, kände som en sorg över den situationen, kände att det här var något jag verkligen ville gå. Jag var i en situation i mig själv när jag hade på ett vis gett upp saemien på den tidpunkten, hade upplevt mycket tidigare. Det var ett jättelyft när Sylvia ringde och sa att jag fick vara med. Blev jätteglad när jag fick beskedet om att jag fick vara med.*

Vad visste deltagarna om kursen och kursupplägget innan de kom dit? Det var också varierande svar. En av deltagarna visste lite om kursen som helhet på förhand. Hon visste inte vad den gick ut på, organisering och kursens mål eller innehåll. Hon reste helt förutsättningslöst till den första träffen utan några som helst förväntningar till den eller vad hon skulle få ut av den personligt. En annan svarade att *"hon visste inget om kursen på förhand. Det är den bästa kursen hon varit med på och önskar att flera ska få delta på den. Hon har inte förstått att hon har en språkspärr och hon upptäckte att det är flera som har det likadant. Hon är väldigt tacksam för att hon fick gå kursen"*.

En av deltagarna svarade: *"Varför jag blev så intresserad var delvis att jag varit på föreläsning med Jane Juuso året innan och blev tagen av det sätt som hon berättade om sättet som hon jobbade på och*

tänkte att det där var något som jag verkligen skulle vilja gå. Visste inte att det skulle gå över ett år, och trodde att det var en tvådagarskurs, jag hade inte förstått upplägget."

En annan av deltagarna svarar: *"Jag har ju läst samiska, men pratar inte av någon anledning. Jag anmälde mig och hade inga stora tankar om det, vad det skulle vara. Jag tänkte att jag startar, jag visste inte vad det var, om det inte funkar så slutar jag. Kognitiv metod lät lite, jag vet inte vad det är. Är inte inne i den tankegången."*

Hade deltagarna identifierat en språkspärr eller var det ett nytt begrepp för dem?

En av deltagarna sa att *"hon har en språkspärr i rakt nedstigande led. Den har legat latent och hon har egentligen aldrig satt ord på den och varit medveten om den."*

En annan av deltagarna uttryckte att *"Innan språkspärrkursen hade jag en stark önskan om att vilja prata samiska. Läraren som jag hade på kurs var väldigt fokuserad på grammatik och att de samiska språkbrukarna tappar ändelserna och frågade var jag kom i från och hon svarade med sin hemplats, sedan sa läraren: «Hör på dem i som kommer därifrån, de har tappat bort ändelserna». Den händelsen var ett starkt intryck för mig så jag slutade tala samiska och bestämde mig för att lära mig ändelserna innan jag talade högt igen."*

En tredje deltagare säger: *"Kände till begreppet språkspärr genom föreläsningen med Jane. Då hörde jag begreppet språkspärr första gången. Då förstod jag att jag hade en språkspärr, kände igen situationen. Upplevelser man haft när man har försökt prata saemien, så är det känslan man har haft. Man ska vara så bra, man ska kunna det fullt ut, man ska säga grammatiskt rätt, nu när jag gått kursen kan jag säga, jo visst det är mina egna tankar och delvis respons man har fått genom åren, när man pratat saemien. Det ligger lite i tiden nu genom språkrevitaliseringen det håller på att lätta upp att man ska få prata det man kan. Det är okey att man säger fel ibland. Mer acceptabelt så, fler och fler har överseende. Eller också är det kursen som gör att jag tänker att det gör ingenting."*

En annan av kursdeltagarna förklarade sin språkspärr på följande sätt: *"Språkspärren har jag känt på, och kan identifiera händelser som är orsaken till den. Började resan med att identifiera språkspärren och tänka på orsaken efter föreläsningen med Jane, startade resan då och nu kommer kursen som en fortsättning och en förankring framför allt, det jag har känt var inte konstigt eller onormalt och att jag på en del bitar tagit itu med det på ett ganska bra sätt"*.

Inte alla var helt klar över innehållet i kursen och anmälde sig av andra orsaker. En av deltagarna förklarade: *"Jag visste inte vad en språkspärr var, det stod i annonsen att man skulle ta språket sitt tillbaka. Tänkte, men nu har jag kanske chansen att börja på att använda språket, eftersom jag använder det ju inte i vanliga fall."*

En annan person förklarade det som: *"Jag är uppvoxen i ett samiskt hem, mina föräldrar pratade samiska men inte med oss. Så man har ju känt sig ledsen och haloförbannad, mest förbannad har jag ju varit, ursäktat språket. Det har alltid varit en önskan hos mig att få lära mig språket. Har gått olika kurser, men det har varit mycket läsa och skriva och mycket grammatik. Vi har som aldrig pratat. Jag har alltid velat lära mig samiska, men det har inte kommit till skott förrän man har blivit mycket*

äldre, sen har jag ju varit borta ifrån det några år för jag tänkte sista gången jag gick då tänkte jag att nej, nu skiter jag i det. Jag var så leds på att läsa. Men jag har saknat det jättemycket, man kommer ju bort ifrån det på något sätt. Jag har ingen naturligt att prata med. Då saknar man det ännu mera”.

En av deltagarna sa: ”Språkspärr, hade hört ordet innan. Hade tänkt lite, jag har hört en norska som föreläst om det. Hon har forskat på det och var i Røyrvik och hade föreläsning, hade lust att åka dit men fick inte anledning. Begreppet har jag hört talas om och tänkt att jag är inblandad i det. Jag har inte upplevt att jag blivit nedtryckt, men ändå är det svårt att komma över den där tröskeln och börja prata. Jag har läst tyska och franska och har inte några problem med dem, men det är annorlunda med samiska av en orsak som jag inte vet vilken det är”.

En annan deltagare berättar om sin språkspärr. ”Känner mig obekvämt när jag ska prata med en person som jag inte är trygg på, en auktoritet, en expert. Jag har en önskan om att prata perfekt, handlar om min självkänsla, just nu har jag ingen språkpolis. Språkpolis det finns de som vill kritisera, jag välkomnar de som vill att jag ska lära mig mer, tacksam för dem som rättar mig, är inte rädd för kritiken, men jag kan känna att det är inte alla som vill mig väl, det finns språkägare som vill ha språket för sig själv, det subtila, deras förhållningssätt gör att jag känner mig sårad, när jag talar samiska kan de välja att de talar svenska, någon kan uttrycka sig om andra, bidrar till att man tar till sig deras värderingar.»

Fråga 2: Metoden i kursen är att använda kognitivmetod i 8 punkter. Vad är dina tankar runt den metoden? Fungerar den?

På frågan om metoden i kursen hade deltagarna varierande kunskap och insikt om kognitiv beteendeteori som verktyg och svaren kan delas in i två grupper. De som kände till metoden och använt den i andra sammanhang och de som var helt okända med metoden. En av deltagarna svarade: ”Jane är en duktig ledare hon sätter fingret på att man kan förändra tänkandet. Det är första gången jag använder KBT-metoden och jag har blivit mer medveten om språket och språkspärrar hos mig själv och hos andra. Jag har börjat prata och har mer positiva tankar om mig själv och mitt språk. Är medveten om att varje språkseans ska sluta positivt”. En annan deltagare som också var okänd med metoden svarade: ”Kände inte till metoden. Metoden är bra, man får sätta ord på vad det är, vad man egentligen känner, får respons från gruppen, ser det från deras synvinkel, gott att höra andra, lyssna till andra och upptäcka det är ju faktiskt fler som har haft samma upplevelse, man har gått och trott att det är bara jag, metoden och upplägget är bra. Det är inte helt nytt, egentligen likt man kan använda i andra situationer.” Det fanns också dem som hade en aning men inte använt den själv, en person säger: ”Jag har ju haft en aning om det, vad det har varit, det hade jag för det var därför jag blev intresserad, för att det var med den metoden, och då tänkte jag att det kan få mig att tänka på ett annorlunda sätt, att man får tänka till och få ett annorlunda synsätt på allting. Jag tänker lite annorlunda, försöker peppa varandra, vara stöd för varandra, få prata om det man kanske har gått och tänkt på, och så får man tillbakamelding på att man

kanske ska tänka så här och man får som ett litet annat synsätt, Det är en väg att gå, det tycker nog alla, jag har inte själv tycker jag kommit så långt, men jag hoppas att det ska lossna på riktigt."

En annan person utvecklar det lite vidare och sa under intervjun: *"Den fungerar absolut, den fungerar på allt möjligt. För mig funkar den. Jag visste vad KBT var och har använt den i andra situationer. Jag har aldrig placerat det här att det är jobbigt att saemiestidh, att jag har tappat ord, och glömt ord och inte kunnat prata med vissa personer, eller i vissa situationer, det har jag aldrig tänkt att jag skulle gå nån terapi för, för att det är, det bara är så, så är livet, det tillhör den samiska identiteten på nåt sätt, men då jag hörde Jane i Tärna föll ju polletten ner, jo men det har ju med saker man kan förändra, det var då jag första gången tänkte, ja men det här går att förändra. Det bara är, enten har man lärt sig det eller så har man det inte, så är det".*

Fråga 3: Reflektera lite runt gruppens sammansättning och om gruppen har fungerat.

Intentionen var att målgruppen skulle vara de som har en önskan och vilja att bearbeta sin språkspärr. Gruppens storlek maximerades till 10 personer och begränsades med hänsyn till gruppdynamik och för att säkerställa trygghet i gruppen eftersom individen kommer att arbeta med egna känslomässiga språkspärrar och hinder för att tala samiska.

Alla deltagarna i gruppen som blev intervjuade uttryckte att tystnadsplikten var bra och att den var viktig. De kände sig trygga i gruppen och att det är en trygghet hos alla i gruppen. De känner sig också trygga på att det de berättar stannar i rummet och det är viktigt eftersom det ibland är känsliga saker som tas upp och för att kunna vara öppen. De säger att det är många känslor knutna till språket, man kan vara besviken och arg och det är bra att dela det med andra genom samtal. Det var enighet i gruppen att deltagarna fick berätta att man gick kurs, vilken slags kurs det var och vilka som var med. Annars trodde de att det skulle uppstå många märkliga situationer i sina närmiljöer.

En av deltagarna fördjupar det: *"Ja, det tycker jag har varit grunden till att man faktiskt har kunnat känna att man kan våga säga. Det är ju inte så kul att känna att man kanske kommer en plats och då får man höra sina egna ord eller att vad man har sagt, då känner man sig genast mycket mer förminskad tror jag, förlöjligad kanske. Det känns som att man blir tagen på allvar, det blir som en helt annan respekt, man får respekt mot varandra, man respekterar vad man säger, och lyssnar och att det nu ska stanna här."*

En av deltagarna säger under intervjun: *"Det som kan ha påverkat kursen för mig det är det att det finns personrelationer innan, som inte har hört hit till språkämnnet, sydsamiskan är inte så stort och det finns relationer och relationsupplevelser med i bagaget. Vi har inte förhållit oss till det alls, kanske skulle man ha tagit upp det, vi är här som kursdeltagare och vet inte om det har funkade bättre för det. Ibland ligger det i fatet, tror inte det har påverkat kursen som helhet, hoppas att, jag står på flera plan har relationer i andra ärenden, vet inte hur det är för andra. bara notera att det finns, att det är så."*

Storleken på gruppen var också ett tema under intervjuerna och alla tyckte det var en lagom stor grupp. De tycker inte att den kan vara för liten med för få deltagare eftersom det händer att inte alla har möjlighet att komma till en samling och blir det för få blir det ingen gruppdynamik. Blir det för många deltagare i gruppen uttrycker de en tanke om att man inte hinner med allt. Det förkommer läxor och de skall gås igenom under varje samling och blir det för många deltagare kan den seansen bli för långdryg och gå utöver andra aktiviteter. En av deltagarna berättar *"Man öppnar ju upp sig, verkligen, vi har ju kommit in på och diskuterat det här med sorg och saknad över att man inte har haft språket eller mist språket. Det är ju verkligen ens hjärtekänslor man rör i, aldrig satt ord på tidigare och så plötsligt blir det så satt på bordet, det är så känslösamt, det är A och O för att det ska bli bra, alla verkar ta det seriöst."* En annan person svarar *"Sydsamiskt område är stort och vi är inte så många i det där stora området, så det är klart vi kommer från olika förutsättningar och olika långt ifrån.(...) Gruppen har fungerat, vi har varit ganska lagom många. Jag tror att om man är för få då blir det för lite för dålig dynamik eller vad man ska säga, och för många kan man inte heller vara, då får inte alla den tiden de behöver. Jag tycker det ja (att jag har fått den tid jag behöver) en del pratar mer och en del pratar mindre. (...)För egen del har jag fått säga det jag har velat om det har varit så. Tystnadsplikt – vi började att tala om den, vad vi ville i gruppen, vad man kan säga utåt och, att man går en kurs och vilka som går där, har vi tyckt varit ok allihop, men inte prata om vad vi har pratat om, men det är ju jättesvårt när man träffar någon och säger jag träffade henne där och där och så frågar dom och varför ska jag då inte tala om att vi varit på kurs tillsammans eller vem jag träffat, eftersom man känner till alla i den här lilla världen, så är det svårt att hålla hemligt sådana saker, det vi pratar om hålls i gruppen känner mig inte orolig för det."*

Fråga 4: Kursen genomförs med fysiska kontinuerliga gruppträffar med handledare, kursledare och språkfaddrar. Vad är din åsikt om organiseringen?

Deltagarna svarade under intervjun att det var nödvändigt med fysiska träffar. De ansåg att det fysiska mötet ansikte till ansikte var viktig i processen. Några gånger genomfördes träffarna via videokonferans och telefon. Någon menade att det fungerade bra och svarade *"Jag har deltagit via videokonferens en gång och det fungerade bra"*, samtidigt tyckte någon annan att det var obehagligt och svarade *"...vi har haft några telefonträffar, det kändes inte bra, hoppade över nästa telefonträff, det kändes inte bra"*. Det har antagligen något med var de befann sig fysiskt. Några var på samlade i Östersund som grupp och andra var ensamma i sina hem.

Träffarna föregick ungefär en gång i månaden och det tyckte flera var lagom. De hade möjlighet att kombinera kursen med jobb och familj. Avstånden var stora mellan kursplats och hemort och flera deltagare. Någon svarade *"Det är bra med en träff en gång i månaden. Det är lagom. Man känner sig peppad, när det kommer med jämna mellanrum och det gör att man inte slutar. Det är bra peppning och vägledning. Hemarbetet ligger i bakhuvudet hela tiden, har jag gjort det jag ska den här gången och man har tid att göra dem. Kursen är praktiskt genomförbar och jag kan kombinera den med familj och jobb"*. En annan svarar *"Det är nödvändigt att träffas. Vi hade videokonferens en gång och det fungerar en gång av och till, men inte hela kursen. Det är bra att ha det ungefär en gång i månaden, jag tycker inte att det ska gå längre emellan träffarna, då tappar man*

gnistan och kan lägga läxorna till sidan och tänka att jag gör dem sen". Ett svar som blev avgett var "Bra med fysiska träffar. För mig som reser långt känns det lagom med en gång i månaden."

Nedan följer utdrag av svaren från andra deltagare. "Vi har haft två dagars träff, ca en gång i månaden. När vi är här är det intensivt, med fulla dagar. Ibland har jag kunnat känna att det känns gruvsamt att komma iväg, men det kan också vara av praktiska skäl, men jag har känt att det här är något jag verkligen vill prova och ge det en chans. Och det jag har tyckt i den här processen,(...) man har ju haft sina uppåt och neråt dagar, men att jag alltid när jag har åkt härifrån så har jag haft med mig så mycket gott och så mycket positivt, verkligen fått tanka på jättemycket, ny inspiration, nya tankar och ideer om hur jag ska gå vidare. Det har verkligen varit värt det så, även fast det har varit intensivt, det blir ju det säkert när man har det så här bara en dag i månaden, för att få ut så mycket som möjligt utav det." En kvinna svarar "Varit lagom, har träffarna varit tätare, har man haft ännu svårare att göra läxorna, de spar man i det längsta. Det har varit bra, lagom. Viktigt med fysiska träffar, annars har det inte funkat. Regelbunden återkoppling till hemuppgifterna vi har haft, när vi kommer på kursen har vi pratat om var och en sin läxa, vad vi har gjort och vad vi har känt. Sedan har vi fått en ny läxa. Man behöver en tid emellan."

En av deltagarna önskade kortare tid mellan träffarna och sa "inte längre mellan träffarna, hellre oftare. Bättre med typ terminskurs, men vi bor så spritt. Det går nog inte, man måste mötas fysiskt, av flera sämre lösningar är en gång i månaden den bästa. En gång i veckan bättre, effekten ligger närmare beslutet, du bestämmer dig för det".

Kursledaren uttryckte i intervjun sin bekymring för att hon inte talar sydsamiska och sa "Forskjellen (från tidigare kurser hon hållit; författarens anmärkning) er at jeg ikke kan sørsamisk, det er et stort aber. Det skulle ha kommet inn en lærer til, som kommer inn hver gang og har språksession med dem så de er nødt til å snakke.»

Det blev et tema i intervjun och deltagarna var delade i sin syn på om det var ett problem. Några såg det inte som bekymringsfullt och uttryckte sina åsikter på följande vis "Jag ser inte att det är något problem med att Jane talar nordsamiska, jag tycker det är bra att det är någon utanför det sydsamiska området och som har erfarenheter från andra områden då får jag en känsla av att det är inte bara vi som har dessa problem. Jane kommer från ett "starkt" område och där finns också dessa problem. När Sylvia fungerar som en språkressurs så är det inte några problem med att Jane inte pratar sydsamiska. En svarar "... det har inte spelat någon roll för mig att hon inte pratar sydsamiska, hon har varit så himla duktig i et här, just i den här metoden eftersom hon har jobbat med den, så för mig, hon har varit jättebra, för mig i alla fall, hon har fått mig att se på ett annat sätt, gjort en tillbakamelding på att kanske man ska tänka så här och. Nej, det har varit jättebra. För mig har det inte gjort nånting. Vi har ju haft Sylvia som kan sydsamiska och varit en stor ressur. Hon har varit lugn och pratat samiska. Det har varit jättebra."

Någon annan såg det som mer problematiskt att Jane inte talade sydsamiska och svarade "För att det här ska vara optimalt. Den som leder bör kunna språket, för att kunna baka ihop utvecklingsdelen med språkdele. Bara svenska med Jane och jag vet inte, jag tror att det kunnat vara

bättre, jag tror att Jane kunnat vara passiv helt under språkdelen, bara lyssnat av och noterat när någon pratat och hon har kunnat gå in och frågat, hur var det här, alltså var det jobbigt när du skulle säga det här, jag hörde att du tappade ett ord, la du märke till, kände du det, , samlat iakttagelser till den delen när vi ska samtala om händelse, synd om Sylvia både organisator och deltagare, hon själv har nog slitit mest". En annan deltagare svarade "Om Jane har pratat sydsamiska, kanske det har blivit mer samtal på sydsamiska. Då är det Sylvia, det är hon som är handledare, pratar ju med oss mer, på sydsamiska. Jane förstår säkert lite, har jag fattat. Det har ju inte varit så nödvändigt, det har inte varit en kurs där vi ska lära oss att prata samiska. Det har varit en del i, att vi ska ha en språkbit, att vi ska prata under aktiviteterna, laga mat eller, under de här timmarna, slöjd hade vi en gång, ett pass där vi skulle ägna sig åt språket. Men det är inte det som har varit huvudsaken."

Under kursen ägnade sig kursdeltagarna åt olika aktiviteter under några tillfällen. Det blev nämnt under intervjun och bland åsikterna kan nämnas följande "Det är bra att gruppen får vara med och bestämma aktiviteterna. Jag tycker att den gången vi lagade mat var bra och då vi sydde. Då hade vi något konkret att prata om. Studieturen till Nesseby/Varangerbotten var också bra. Det är intressant att se hur det är i andra delar av det samiska området". En annan svarar «Vi har ju haft några teman och vi har jobbat lite praktiskt, både med matlagning så hade vi duodji, så har vi haft teater med att vi har gjort små dockor. Man måste ju varva lite, inte bara sitta och ha det teoretiska och prata hela tiden, utan göra något praktiskt också. Vi har fått komma med förslag, nån har sagt nån ide, matlagning. Vi har varit med och styrt. Fungerat bra faktiskt, gruppen som driver samtalet. " Ett tredje svar var "Aktiviteterna har vi bestämt från gång till nästa gång. Lagat mat tillsammans på en skola här. Slöjd hade vi med oss– det vart inte så mycket, inte så lång stund vi höll på med det. Vi skulle åka skidor, men det blev inte. Under slöjden, Inga Marja var där och då blev det mer samtal på samiska, när man slöjdar sitter man och pratar med den som sitter bredvid eller om någon kommer man sitter inte hela gruppen, och man blir inne i det man håller på med. Laga mat det var en jättebra grej, vi var i grupper som gjorde olika saker, då satt vi först och skrev lite recept på samiska".

Språkfadder var en del av kursen. Tanken var att deltagarna skulle skaffa en språkfadder själva. De flesta skaffade en språkfadder och svarade på frågan " Jag skaffade den personen själv, först hade jag inte tänkt ha två. (...) Det var efter föreläsningen med Jane. Det tyckte jag verkade smart, att man har en som man har ett avtal med att träna och prata, men sen kände jag ändå att jag valde bort den personen av andra skäl litegrann, men jag möter ju den personen ändå. Då tog jag den nya, jag tror på grejen att ha en språkfadder, det tror jag verkligen att det är en bra grej, men så är det med åarjelsaemien att det är ett språk som, man ser ju också de äldre inte haft det i daglig bruk. Men det jag upplevt är att det är väldigt positivt, de blir väldigt glad, och inspirerade själv att börja ta tag i språket, så det tyckte jag var kul. Jag valde den personen för att jag vet att han är positiv och jag tror att det här kommer att bli bra, det tycker jag är kul att det blir lite så här givande och tagande, fast det är en vana det här också, börja komma i gång med saemien litegrann, jag kan känna att det har gått lite så där knaggligt men, jag tror på ideen och tänker jobba på med den mer, det är en start, det är en process visst används inslag av saemien men mest svenska tidigare, och så tror jag att de tänker att nu har de en roll när de ska försöka lära en, och det blir litegrann fel för då blir det press på dem, kanske

de känner oj, och finner inte alla ordena på en gång och, då ska jag försöka lugna och säga det är bara för att vi ska prata lite, vi tar det lite smått". En av deltagarna svarade "jo, har läst (...) så henne (läraren; författarens anmärkning) har jag ju haft som språkfadder, men vi skulle ju i alla fall pratas vid (...). Ambitionen var varje vecka, men det blev inte, hon var borta eller jag, (...) Det har inte blivit varje vecka. (...) Vi skulle hitta dem själv och Sylvia skulle skicka ett brev till dem, eller prata med dem, vad det innebär. Med läraren har det fungerat, hon har både varit min lärare och min språkfadder, två anledningar till att prata samiska. Det har nog varit svårare om man bara haft den här fadderordningen, Det här med mentor eller fadder, Det får inte bli för konstlat, jag tycker det låter lite på de här som pratar om sina faddrar. Det verkar som om faddrarna tar det för allvarligt, helst de som är lite äldre tänker jaha då kanske jag ska vara lite läraraktig, mer konstlat möte än ett naturligt samtal, kan vara en knepig situation".

Två av deltagarna har inte haft någon språkfadder och svarar ".. har inte varit med, har inte haft någon språkfadder. Det blev inte, skulle gärna ha velat ha en, har tänkt ut en, men inte kommit längre. Språkband är kraftiga, den som knäcker den terapin, den får succé". Den andra svarar "Jag försökte ha en språkfadder. Vi har ju pratat med varandra men vi har prata på svenska och det kände jag att det inte var så väldigt lyckat, nej, det har inte blivit nå mycket, samiska på den fronten, det var en person jag kände sen tidigare, som jag talat svenska med tidigare och nej, jag vet inte vad det blev för konstigt, men det funka då i alla fall inte, nej, jag kanske skulle haft någon annan, när jag tänker efter men, det föll sig som så naturligt att jag skulle ta henne men det blev nog inte som det var tänkt. För mig var det svårt att byta språk, men för henne vet jag väl inte, hon pratar ju som samiska så att, jag kanske förväntade mig att hon skulle vara den mer drivande, och att jag bara skulle komma in som på ett bananskal ungefär men det skulle kanske ha varit jag som har varit mer drivande, att få henne, att vi skulle ha pratat mer"

Några andra kommentarer i förbindelse med frågan om organisering var "Väldigt bra, trevligt när vi var utanför stan, på en gård, men sedan har vi mest varit i Östersund, missade studieresan till Nesseby, synd för min del. Jag tror att det är huvudsaken att man får träffas och diskutera runt det hur man känner och vi diskuterar ju varje gång. då kanske det skulle ha blivit nåt, vi pratar med varandra emellanåt." En annan sa om Inga Marja "mer språk, extern språkressurs, - nån som bara har varit med på den grejen för att få igång ett samtal. Vi har talat om språkspärr och upplevelser, vi är i olika lägen med samiskan. Vi som inte har fullt språk, då är det jättesvårt att prata om sånt på samiska, när man kanske har det svårt att uttrycka i vanliga livet och börja uttrycka sig om några konstiga känslor på samiska det blir svårt. Och då blir det ännu svårare på nåt sätt."

Kursledaren nämnde också i intervjun om tidsbrist att det kunde bli stressigt och sa att kunde önskat sig "Lengre kurs, hver gang vi møtes har vi det veldig travelt, vi kunne ha hatt to hele dager, dårlig tid til å øve sørsamisk språk. To ettermiddager med å snakke samisk.» Av den anledningen tar jag med en kommentar från en av deltagarna i förbindelse med frågan: "...jättestressigt på slutet. Ju fler träffar desto mer har folk öppnat sig och mindre tid till gielebiesie, bra att alla kan öppna sig. Ibland har jag känt att det blivit lite stressigt, kunde gott fortsatt på eftermiddagen. Vissa gånger, lagom. Andra gånger, har alla hunnit prata nu måste vi iväg och göra

något annat. Sylvia – flera roller, hon har haft jättemycket att hålla reda på. Tror inte att det har påverkat kursen. hon är duktig och ambitiös, vissa gånger ser man att det sliter. Hon vet vad hon pratar om, hon har en trygghet. När vi har haft eftermiddagsträffarna, gälebiesie, kanske inte blivit så mycket språk som det var tänkt, kanske någon annan har kunnat komma in och styra upp det, prata mer, slöjd – man satt och greja med sitt eget, inte så mycket språk som jag hade kunnat önska, Vi har bestämt aktiviteterna tillsammans, idéer, dockteater, liten teater, skriva ihop den på en halotimme, känns att det är för lite tid. För språkbruket. Bra om nån hade kommit in och frågat hur det går, om språket.”

På den andra sidan säger kursarrangören att programmet och val av kursställe är styrt av kursledarens restider.

Fråga 5: Kursperioden sträcker sig ca ett år. Använder du, så långt, mera samiska än du gjorde tidigare? Talar du samiska med nya personer som du tidigare talat andra språk med? Har din språknätverkskarta förändrats?

På frågan om deltagarna talar mera samiska nu än före kursstarten så svarar samtliga att de använder sydsamiskan mer nu än tidigare. Inte alla talar med flera personer, men det kan bero på att antalet samisktalande i deras närmiljö inte ökat. Flera påpekar att deras språknätverkskarta har förändrats till det positiva. De talar med flera i dag än före kursstarten. De berättar:

”Ja, använder samiska mycket mera hemma nu. Talar samiska hemma nu med barn och man. Och har också fått nya människor att prata med genom kursen. Genom hemarbetet har jag också börjat tala samiska med personer som jag tidigare bara pratat svenska eller norska med.”

”Ja, jag talar mera samiska nu och inte bara hemma. Jag har en språkfadder som jag pratar med.”

”Jo det tycker jag. Jag fick verkligen ta tag i mig själv och komma mig upp. Jag är jätteinspirerad, ny energi, ideer hur jag kan gå vidare. Ja, jag pratar med nya människor. Jag har blivit tuffare, nu försöker jag, när jag möter någon, tar tillfället i akt och pratar samiska, när jag går på Gaaltije och träffar David, så det är jättekul, då tänker jag att nu ska jag prova träna, olika dagsform, utmaning för mig själv, läxor ska prata med någon, det var ju inte så farlig, det ger mersmak och då vågar man prova med flera. Positivt.”

”Svår fråga - Använder mycket samiska innan, har nog knäckt några språkspärrar för några personer, som jag har avdramatiserat, under resan. Jag har fått fler, har flera att prata med. Nätverkskartan har förändrat sig, för det har ju blivit som ett tryck mellan varje gång, att den ska förändra sig, det är ju läxor och sånt. Jag ringde David i morse bara för att saemiestidh, jag tänkte att jag måste göra nåt, komma igång. Jag gör det lite lätt för mig, jag ger mig inte på de här tunga språkpoliserna än inte, det kommer nästa, har mött språkpoliser. De jag kommer ihåg har bidragit negativt, det finns ju, inte många, riktigt illasinnade, det som inte tycker om att man ens försöker på det här, Någon vill ju hjälpa, men just de som bara snorpar av eller knip ihop och inte låtsas förstå, men var fel ute fel att man överhuvudtaget försökte saemiestidh.”

"Använder mera samiska nu. Jag försöker nu, jag bor ju på ett sånt ställe, jag har ingen naturligt att prata med hemma, man ska inte skylla på det, använder det med när yngre släktingar. Jag har som inte kommit över den här tröskeln än, den ligger som och gnager på mig ännu. Det ska komma. Nej, talar inte med nya personer."

"Ja, men det gör jag. I och för sig, när man börjar kursen tänker man, när man far i väg första gången är man peppad, och tänker men åh, det här blir roligt, nu ska jag prova prata, men så funkar det ju inte, egentligen. Nu på slutet har jag insett att det här tar tid. Jag får inte förvänta mig att nu får jag börja prata med vem som helst hur som helst. Processen är längre än någon månad, men när man har accepterat att det kommer att ta tid. Man måste acceptera i sig själv att det här är inget man vänder blad på en vecka. Nu känner jag att jag, jag känner själv att jag har träffat nån som jag kan prata samiska med, och jag har i alla fall pratat mer än jag har gjort tidigare, jag använder mera ord, kanske en hel mening på samiska, tidigare har jag inte sagt nånting. Jag tar ett litet skritt nu och då, och när jag har pratat med nån så känner jag mig nöjd då, och tycka att ja, men nu gjorde jag det bra, som när jag träffade en samisk kvinna nånstans och hon har ju jag egentligen aldrig svarat på samiska, hon pratar ju alltid samiska, men jag har egentligen aldrig svarat på samiska, då gjorde jag det nu i vinter och då kände jag mig ju jättenöjd. Även om jag inte förde ett långt samtal med henne så, bara att svara på tilltal, nästa steg blir att starta själv, ett samtal. Men ser man henne så, hon pratar ju alltid samiska och då är det ju bara att haka på, till skillnad från folk flest, mer eller mindre aktiva människor."

Nätverkskarta – ja, men det finns fler som jag också har, när jag mötte henne la jag in flera samiska ord än tidigare. När jag gjorde min nätverkskarta, då var det inte många som jag satte upp på den, så jag har ju utöka den och jag ska utöka den, Måste ske naturligt, komma naturligt, såna som man träffar i en naturlig miljö, som man ändå ska prata med, att gå till någon bara för att prata samiska det blir jättesvårt. Det har jag haft som hemläxa sedan ganska tidigt i höst att, att jag skulle fara till en kvinna för att prata lite samiska, men att liksom fara dit och bara för att jag ska göra det, det blir jättesvårt, men nu kom jag ju mig i väg i måndags. Jag tänkte att nu måste jag göra det här, och hon vart ju jätteglad och tyckte åh vad roligt att vi kan hjälpas åt, och så pratade vi lite, för hon har nog glömt lite hon och vill ju gärna väcka upp, så vi bestämde att till hösten då, för nu är det ju snart sommarlov och jag, får väl göra ett nytt försök, men nu har jag ju som tagit första steget, men just det här konstiga att nu ska jag prata med den här bara för att prata samiska, då är det svårt, man måste ju ha nåt som ett ärende eller nånting för att det ska funka."

Fråga 6: Ditt samiska språk. Kan du uttrycka det du önskar på samiska?

På den här frågan svarar alla att de har för litet ordförråd. Genom kursen har de lärt sig strategier för att fortsätta lyssna och inte hänga upp sig och fastna vid enstaka ord. Kunskapen om ting de vill kommunicera har de, men de har inte orden på samiska för att kunna följa och vara aktiva i en samtalsituation.

"Nja, kanske inte inom andra eller alla områden dagligen. Jag har inte språk så att jag behärskar alla områden. Men en stor del i vardagslivet, det som händer hemma. Jag är mest fokuserad på språket"

hemma i vardagen. Så att barnen ska få det med sig och så att de inte ska behöva känna av en språkspärr. Jag försöker utvidga och använda språket på flera områden. Jag lyssnar på ett helt annat vis i dag. Jag kan hoppa över ett ord som jag inte förstår och försöka förstå utifrån sammanhanget och hela meningar eller allt det den andra säger. Tidigare fastnade jag vid ett ord som jag inte kunde och hörde inte resten av meningen eller vad den andra sa. Jag har fått hjälp av kursen och lärt mig att fortsätta lyssna och inte fastna vid enstaka ord.”

”Inte helt, jag blir stressad ibland. Jag har sökt kurs till hösten som jag allvarligt menar att jag ska gå. Det har alltid varit något emellan tidigare så att jag har missat kurser. Jag är glad att jag går den här kursen före en språkkurs. Nu känner jag att jag är motiverad att lära mig mera. Jag hör mig själv och hur tokigt det kan bli. Ordförrådet mitt tycker jag är för litet. Jag har varit med på gielebiesie och det har varit bra, för då har jag fått friska upp minnet.”

”Jo, det tycker jag att jag kan, saknar mycket ord. Absolut kunna göra mig förstådd, med gester och kroppsspråk. Jane väldigt positiv person, god energi, försöker vända allt. Tar upp saker som har varit svårt, trycker ner sig själv. Hon ger oss verktyg för att möta situationer, vad kan hända, får olika verktyg för att bemöta olika tankar det gör att jag vågar, att jag kan uttrycka mig. Jag är jätteglad för att ha fått gå kursen, fått möjligheten att gå. Det var det här jag behövde, spöken som säger att, förstår att man skapar mycket själv. Blandat, både teori och prata, olika nivå i gruppen, de som kan mer får dra, Sylvia kanske håller igång samtalet.(...) Jag var väldigt försiktig i starten, gott att känna, acceptabelt att jag fick vara tyst i början, höra, lyssna på de andra, ord som jag känner igen, nya ord, slår upp, lär mig dem sedan. Sylvia påminner att nu ska vi prata saemien, speciellt när man är lite försiktig”.

”I de flesta fall, ja, då vågar jag prata. Det finns områden, nyanser av känslolivet, om man inte skrattar eller gråter eller är arg, då har jag svårt för att uttrycka det på samma sätt som på svenska, då blir språket mitt för fyrkantigt. Aldrig varit känslopratt med dem jag saemiestidh, ingen texter eller i utbildningen, har en lucka. I tillägg finns det en icke-känslösam kultur vi lever i, vi ska bara jobba, vi kan ha det lite svårt men vi jobbar på. Kan vara glad och arg. Språket går från generation till generation, generationen före oss var inte några känsloprattare, var det någon som tappade kontrollen var de tokut. Det har sagt plopp nånstans, då språket kommer ut genom munnen det som fanns i huvudet, det flesta går det bra att prata med, väldigt få som jag inte pratar med. Har många språkarenor, bara bestämmer mig för att vara med på dem. Mycket språk runt mig, bara fortsätta där.”

”Inte fullt ut, det kan jag inte. Inte riktigt fullt ut. Det är ju, jag känner att jag har ibland för litet ordförråd och så blir jag så fast i min grammatik, det är det som jag känner att jag nej gud jag törs inte, den har varit ett aber för mig, kanske det är därför att det inte har fallit sig naturligt, jag har fastnat och tänkt för mycket grammatik, Det tar himla tid, ibland tänker jag, att jag lägger så mycket energi på det istället för att bara prata och låta det bli fel när det blir fel, tänker inte så på andra språk. ...Det är enklare ta till engelska, inte norska eller svenska, som borde falla sig lättare att ta till, men samiska men det har varit svårt. Man vill att det ska vara så perfekt, man tror att det ska vara perfekt från början, och då tar man det på svenska istället.”

"Nej, men det kan jag ju inte fullt ut, då har jag för litet ordförråd, det har jag. Det är ordförrådet som jag tycker är sämst, det här med grammatiken det har jag på nåt sätt, lyckats komma ifrån litegrann, att man ska ha exakt rätta ändelser och från början var det ju också det att man skulle böja verben och kasusändelserna och det är ju så att sitter man bara inne i det då kommer ju ingenting, jag tror jag har lyckats komma förbi, ifrån det litegrann, utan nu är det att utöka ordförrådet. Jag har ju läst samiska förut, jag har ju 30 högskolepoäng också, men det är ju just den språkliga biten som jag saknar. Kombinationen med den här kursen och studier är bra."

"Vissa saker kan jag ju det, inte allt, definitivt inte. Jag har inte språket, jag har inte orden, jag är i en inlärningsfas, mycket faller på plats genom A-kursen. Ordförrådet är för litet. Jag vill gärna lära mig mer, nu skyller jag på boförhållandena, det blir inte naturligt, när man äntligen träffar nån, blir man så uppspelt och glömmet hälften, jag har lärt mig en hel del på den här kursen att inte bli nervös, den har varit jättenyttig. Egentligen har jag ingen språkspärr, den känns som en stor mur, och jag känner inte att jag har det. Enklare att säga att jag har ingen språkspärr men jag har inte språket. Ibland kan jag tänka, nu var det inte för att jag kan språket utan för att det är just den här personen som jag träffat. Vågar inte ta fram det."

Under arbetet med rapporten blev behovet för två uppföljningsfrågor aktuellt och den första handlade om deltagarnas formella utbildning i sydsamiska. Vilken undervisning de har fått upp igenom den obligatoriska skolgången och om de efter den sökt sig till andra utbildningsinstitutioner.

Flera av de tillfrågade har gått på sameskola i Sverige under låg- och mellanstadiet och i Gällivare under högstadiet. På alla sameskolor i Sverige undervisas det i samiska. Beroende på var skolan är placerad erbjuds undervisning på de olika samiska språken. Deltagarna som gått i Jämtland har fått undervisning på sydsamiska. Till skillnad från de som gått i Tärnaby och norrut som inte har fått undervisning på sydsamiska. Det upplevs som en märklig situation att ha gått på en sameskola i Tärnaby, som anses ligga inom det sydsamiska språkområdet, och ändå inte fått undervisning på sydsamiska. Förklaringen som ges är att det var en nordsamisktalande lärare som undervisade i samiska under den aktuella tidsperioden. *"Tyvärr har jag inte fått undervisning på sydsamiska. Det enda vi fick i Tärna var nordsamiska och det samma på högstadiet i Gällivare. Det enda vi fick var nordsamiska. I Tärna hade vi lärare som hade nordsamiska som modersmål".* I Gällivare på högstadiet har det varit varierande förhållanden. I perioder har det getts undervisning av sydsamisktalande lärare och i andra perioder ingen undervisning eller undervisning på sydsamiska av nordsamisktalande lärare *"Det var väldigt dåligt, vi hade xx (nordsamisktalande lärare) men det gick inte så bra"*.

Den andra uppföljningsfrågan är egentligen ett förtydligande av innehållet av fråga 6 och går djupare in på deltagarnas syn om sitt språk, om de anser att de har ett åldersadekvat sydsamiskt språk. Här svarar de flesta deltagarna att de inte har det. Någon är i en inlärningsfas och studerar språket formellt på universitetsnivå och kan definitivt inte

uttrycka allt som personen önskar i alla situationer på sydsamiska. Andra känner att de har stannat i sin samiska språkutveckling genom geografisk flyttning och utbildning.

”Nej, det kan jag inte, inte allt. Ordförrådet mitt är begränsat. Vi har haft gielebiesie och då kommer orden av och till på ett vis automatiskt, och de kommer också efteråt. När man tänker snabbt så kommer man inte ihåg dem, men de kan komma senare och de kommer när man talat om ett ämne en stund.”

Några av deltagarna svarar att de anser sig ha ett åldersadekvat språk.

”Det skulle jag väl i och för sig kunna göra men det stupar av och till på ord, ordförrådet. Man umgås med samiskatalande och då går det bra. Det kan jag göra.”

Fråga 7: Kursen som helhet. Vad menar du har varit bra och mindre bra med kursen?

Alla deltagarna som deltog på intervjun tycker att det har varit en bra kurs. På frågan svarade de:

”Det har varit ett bra upplägg. Det har passat mig bra med träffar en gång i månaden och läxor där emellan, då måste man utföra något. Jag har också gått A-kursen med en mentor och tycker att det är lagom med en gång i månaden.”

”Jag tycker att kursen har varit bra. Det kommer något nytt och bra varje gång. Jag hoppas att den får fortsätta så att fler och andra får möjligheten att delta.”

”Nöjd, bött över, ut på kvällen och nästa dag på plats. Egna rum, behöver inte bo uppi varandra hela tiden”

”... jättebra, bäst när vi varit isolerat, här i stan mycket ljud och andra grejor, mycket som pockar på. Bara vi på vischan jättebra. Ärenden bryter, det bryter i huvudet. Finns en plats att bara sitta, där det är lite mysigt. Hade läst boken, är ungefär som jag har förväntat mig, jeg upplever att det är inte jag som har haft de största språkspärrarna”

”Den har varit faktiskt jättebra. Man har längtat till att få åka på träffarna, när man kommer härifrån har man känt åh, vad bra det här har varit. Så har man kommit in i downperioder och det här har varit en jättebra kurs och så många som möjligt borde få vara med på en sån här resa. Inget som jag har tänkt på som har varit mindre bra. det, hur tröskeln är att komma över, en del har det väldigt tufft.”

”Jag vet inte, vågat fara hit alla gånger det är bra. Upplägget är bra, Jane och Sylvia är bra. Har fått mycket insikt och tankar, har fått med mig saker som jag kan ta med mig i det vardagliga livet. Mindre bra? Vet inte, kan inte peka på något. Känner en utveckling för mig själv, och det är bra. Hade inga förväntningar när jag inte visste om jag skulle vara här.”

Fråga 8: Har det skett något med din språkspärr?

Alla deltagarna svarar att det skett något med deras språkspärr. De har blivit medveten om den och har en ökad medvetenhet om strategier för att komma över den. Språkspärren har för de flesta blivit mindre om inte helt borta. Deltagarna svarade som följer på frågan:

"Ja, är mer medveten om vad som sker när jag inte pratar samiska".

"Ja, det har skett något med min språkspärr. Den har blivit mindre. Den slår till ibland, men nu har jag lärt mig hur jag kan hantera den, hur jag kan förändra beteende. Jag kan analysera det som händer och tänka på varför jag känner som jag gör. Jag är medveten om att det kommer svackor, men vi har rest oss och gått vidare och utbytt erfarenheter i gruppen och det är viktigt."

"Jo, det tycker jag det har gjort. Den har blivit mindre, inte helt borta, betydligt mindre, men finns litegrann kvar, nu är jag medveten om den, jag har fått ord för det, jag förstår vad det är, lyssnar på andra, nämen det är ju flera som har samma tankar och känslor som mig, lägger på sig skuld för det, Nu är det viktigt att jag jobbar vidare, över sommaren, påminna sig själv om det."

"Ja, vet när jag har språkspärr, vet vad det är, och vad jag kan göra med det. Observant på språkbyten, ger mig i kast med personer som jag tycker är jobbiga att prata med."

"Jag tror att den har blivit lite mindre, den har inte vuxit, den står inte på samma ställe, den kan ha blivit mindre, det är vad jag inbillar mig, vad jag hoppas på."

"Det har inte blivit större, jag är väl på väg över tröskeln. Jag tycker inte att jag riktigt har inte lämnat den bakom mig, det har jag ju inte gjort, men det känns som jag är på väg åt rätt håll i alla fall. Just det här att jag kan svara på samiska som jag inte gjort förut, så har jag kommit en bit på väg men man får nog vara beredd på att det inte gör sig inte på en gång. Det är nåt annat när du är i en bara samisk miljö där man bara pratar ett språk. Jag menar om du far till Tyskland, och måste prata tyska, så klart då är det ju en annan sak. Men vi kan ju välja vad vi pratar och ofta måste vi prata svenska. I samhället pratar vi ju svenska, och har man då inte så många omkring sig att prata samiska med så blir ju inte språkmiljön så stor, och ju mindre den är desto längre tid tar det kanske då."

Fråga 9: Har du några tankar om din fortsatta samiska språkutveckling?

Flera av deltagarna har tankar om utbildning i sydsamiska. De nämner Umeå universitet och Samernas utbildningscentrum som alternativ. Någon är beroende av samlingsbaserad undervisning eller distansundervisning då de inte har möjlighet att resa till en studieort och bo där under längre tid på grund av familjära orsaker. De önskar att lära sig att tala samiska och önskar sig kurser där man lär sig att tala.

"Kunnat tänka mig en fortsättning, trivs i gruppen, lärt känna varandra, min fortsatta utveckling ska jag fortsätta med, min största motivation är mina barn att jag ska kunna ge vidare så mycket som möjligt till dem, som barn saknar man det inte så mycket, i mötet med andra i ungdomen möter andra som har språket och känner att det har jag inte, sörjer det. Ge det bästa till sina barn, jag vill lära dem så mycket som jag kan. När vi bor som vi bor, spritt, mycket svenska, men de har det de har."

Jag håller på att lära mig själv, vi slår upp. Jag har gett vidare att det är viktigt, inte hela språket men känslan för språket. Jätteglad att ha fått vara med, nyfiken på det, det kommer att vara en jättebra kurs och det är det. Bra att kunna gå tillbaka till boken, det blir mer djupgående, teori och jobba med det i grupper. Ge och ta, få respons, jag är nöjd."

"Jag har sökt på Samernas, antingen via distans eller fysiska träffar för att få utveckla ännu mer. Jätteviktigt för mig att få läsa och träffa andra, jag måste ha nåt att se fram emot. Det är viktigt för mig. Att ha något att jag kanske ska läsa vidare. Vill träffa gruppen, vet ju att jag träffar dem lite nu och då, hade velat fortsätta nästa vinter. Jag tror att det vore bra med en typ av återträffar, sen kan man ju alltid ringa till varandra eller maila, men ändå ha några fysiska träffar. Det kan gå men blir inte på samma sätt, man går ut och äter middag, umgås på ett annat sätt när vi är här."

Fråga 10: Övriga kommentarer.

Under frågan övriga kommentarer var det öppet för tankar om kursen generellt. Det var få som hade något att tillägga. En person kommenterade *"Vi har ju pratat, det har passat mig minst bra, jag gör ju heller grejor, aktiviteter, vi bakade en gång och det tyckte jag var jättekul. Utveckla – gör en aktivitet som får folk att göra något och sedan utvärdera, vad var det som hände. Lite lite språkaktiviteter, lite hektiskt, en del sessioner har varit lite seg, vi har ältat, så har vi fått forcera en annan del för att hinna."*

Ett annat förhållande som framkom genom intervjuerna var att det fanns få eller inga samiskspråkiga domäner utanför intimsfärerna såsom privata hem och i renskötselarbetet. Flera av deltagarna nämnde att de inte hade någon som de kunde prata sydsamiska med i sitt vardagsliv. Någon talade samiska på jobbet utan att arbetskollegorna behärskar språket. Personen gjorde det bara för att få tala språket, men hävdar med rätt att det ger liten språklig utveckling.

En av deltagare tog upp frågan om hon kunde vara en språkspärr för de andra kursdeltagarna i och med att hon enligt hennes mening kan så lite samiska. Hon sa *"Jag tycker det har fungerat bra. Hur lite samiska jag kan, jag sa prata på så kan jag lära mig. Kan jag bli en språkspärr, en dämpare för de andra? Då kan inte de prata för då förstår inte jag. Viktigt att vara tydlig. Jag har inte pratat om det i gruppen, men tänker göra det nu på slutet, och om de andra kan reflektera över"*. Det kan vara en fråga att ta med sig till senare genomföranden av kursen. Frågan om språknivå och språkkunskap hos deltagarna.

Från kursarrangörens sida nämndes till slut följande punkt som gäller ekonomin för projektet och förankringen i Sametinget som organisation *«Bra kursledare. Bra att jag hade ursprungligen en god budget, som har blivit reviderad, och snart har jag inga pengar kvar. Organiseringen i Sametinget har inte varit bra. Otrygghet med budgeten har varit mindre bra.*

Konklusion

Att arrangera en språkkurs i det sydsamiska språkområdet ser ut att ha sina utmaningar när svaren från deltagarna summeras. Att nå fram med information till den önskade målgruppen är inte enkelt. Språkbrukarna bor spritt över ett stort område inom flera län och det finns ingen gemensam informationskälla som når målgruppen samtidigt. Det tar tid att sprida information. Här blev behovet av en gemensam, samtidig informationskanal synlig.

Att problemställningen om språkspärr är angelägen vittnar intresseanmälan om. Det fanns oro hos kursarrangören en period om för få platser och om hur urvalet skulle göras. I slutändan blev det ingen aktuellt problem och alla som önskade fick delta. Varför könsfördelningen blev ensidigt kvinnlig är inte tema för den här rapporten. Det konstateras bara att alla involverade i projektet är kvinnor.

Deltagarna har i loppet av kursen eller tidigare identifierat sin språkspärr och bearbetat den. De svarar att den har blivit mindre även om den inte är helt borta. De har funnit verktyg att bearbeta den med och kommer sakta men säkert närmare en eliminering av språkspärren. Deltagarna har olika förutsättningar i sina närmiljöer för att bearbeta språkspärren och flera saknar språkarenor där de kan få lov att vara passiva tillhörare och aktiva deltagare i en samiskspråklig interaktion. Språkanvändningsdomäner existerar inte i alla områden. Avsaknad av samtalspartners i naturliga och vardagliga samtalssituationer gör att processen från ett passivt till ett aktivt samiskt språk går långsamt.

Sättet att använda sig av kognitiv beteendeteori verkar i det här sammanhanget vara en verkningsfull metod för att bryta mönster som deltagarna haft runt sina språkval. De har fått ökad insikt i sin språksituation och ett verktyg att använda när de ställs inför nya utmaningar i sitt arbete med att eliminera språkspärren.

Gruppens sammansättning har enligt deltagarna varit bra och gruppstorleken lagom. Det har upparbetats en god trygghetskänsla i gruppen och en starkt medverkande orsak till detta var tystnadsplikten. Den omtalar alla i intervjun som något grundläggande i kursen för att kunna vara öppen och tala om delvis mycket känsliga saker som ligger dem väldigt nära på det personliga planet. Kursarrangören var orolig för att utanförliggande relationer och sakfrågor skulle ha inverkan på kursens resultat, men utifrån svaren i intervjuerna är det lite eller inget som tyder på det. Deltagarna tycks på ett medvetet och sakligt sätt förhållit sig till varandra som kursdeltagare och på allvar gått in i varandras situationer för att kunna vara behjälpliga i frågan om egen och andras språkspärr.

Kursens organisation med fysiska kontinuerliga gruppträffar med handledare, kursledare och språkfaddrar var ett tema i intervjuerna. Deltagarna var väldigt nöjda med kursledaren Jane Juuso. De ansåg henne som väldigt duktig på sitt område. Jane själv gav uttryck för bekymmer om sin egen bristande kunskap i sydsamiska. Det var delade meningar bland deltagarna om det påverkade resultatet av kursen. En professionell delning av

ansvarsområdena med en tydligare profil på KBT-teorin och språkaktiviteterna skisseras som en potentiell förbättring av kursen. En möjlighet till förändring kan vara att ha två sydsamiska språkresurser som går in i kursen under de praktiska aktiviteterna. Då skulle de ha möjligheten att föra ett samtal sinsemellan och vara språkliga förebilder för gruppen.

Tanken var att alla skulle finna en språkfadder som de kunde kommunicera med på samiska. Det var inte alla som fann en språkfadder. De som fann en språkfadder var mycket nöjda med ordningen och tyckte att de blev hjälpta på ett positivt vis. Det gavs uttryck för lite tveksamhet om rollen som språkfadder både hos kursdeltagarna och hos språkfaddrarna enligt deltagarna. För lite fokus på den delen kanske bidrog till resultatet. Den kanske också föll lite till sidan på grund av tidsbrist och att inte alla deltagarna tog detta ansvar på fullt allvar.

Deltagarna hade individuella hemläxor under kursperioden som de skulle genomföra hemma och sedan redovisa i gruppen vid nästa samling. Det uttryckte de som positivt. Hemläxorna gav en extra sporre till insats och utmanade dem själva till att röra sig utanför sin egen samiskspråkliga komfortzon. De hjälpte dem att utmana hjärnspöken och reella händelser som bidragit till språkspärrens existens.

Kursperioden stäckte sig över ett år. Det var delade meningar om det var bra eller inte. Kursledaren hade aldrig tidigare haft en så lång kursperiod och såg både för- och nackdelar med det. Kognitiv beteendeteori är i sin natur korttidsinriktad. Samtidigt är språkspärr och arbetet runt den en långtidsinriktad process. Några deltagare tyckte det var bra att den gick över så lång tid, och andra önskade sig en kortare period. Samtidigt ligger det en praktisk dimension i genomförandet av kursperioden. Området är stort och en del av deltagarna hade lång resa till kursorten. För dem var det praktiskt att samlingarna inte kom för tätt.

Det rådde också delade meningar om tidsanvändningen under samlingarna. Någon menade att det blev för lite praktiskt bruk av det samiska språket under samlingarna och att den delen blev avkortad till fördel för samtal i gruppen om händelser som individerna upplevt. Det fanns andra som ansåg att tiden till samtal förkortades för att gruppen skulle vidare på en aktivitet. Här ligger nog skillnaden i deltagarnas olika förväntningar. Någon lade större vikt vid samtalen och andra önskade sig mera praktisk språkträning. En möjlighet till förändring kan vara att sträcka ut kurstiden till två hela dagar. Då får kursdeltagarna bättre tid till bägge delar, men det för också med sig ökade ekonomiska kostnader.

Uppnåddes de önskvärda resultaten under kursperioden? Pratade deltagarna mera samiska efter genomförd kurs? De flesta hävdar med bestämdhet att de talar mera samiska nu än tidigare. De har också fått ett mer medvetet förhållande till sitt språkval. De väljer att använda samiskan i större utsträckning än tidigare. De uppsöker situationer där de får möjlighet att kommunicera på sydsamiska. De väljer att påbörja en kommunikation på samiska och tenderar till att sträcka sig längre innan de gör ett eventuellt språkbyte. De vågar tala samiska med flera personer nu än tidigare och har utökat sitt samiska

språknätverk. De säger att de har uppnådd en större medvetenhet om möjligheterna för att tala samiska och griper tillfället för samisk interaktion när den ges. Det gäller de flesta men inte alla. Kursen har inte gett flera samisktalande i deras närmiljö och någon har få eller ingen att samtala med till vardags.

Flera av deltagarna nämner i samtal om sitt samiska språk att de har för litet ordförråd och känner inte alltid trygghet i samtalssituationer om aktuella samhällsfrågor. De flesta säger att rädslan för att uttrycka sig grammatiskt inkorrekt har minskat. De finner sig med situationen och har avdramatiserat det korrekta språket. Flera anledningar till språkträning och längre sessioner med språkträning kan vara en möjlighet att hjälpa deltagarna att bygga upp sitt ordförråd i sydsamiska.

Det är ett fåtal som anser sig ha ett åldersadekvat språk. De kan samtala om vardagsnära saker, men anser det som problematiskt att uttrycka känslor och tankemässigt komplicerade sammanhang. Det är bara en deltagare som säger sig kunna tala samiska i alla situationer. De andra anser sig ha kunskap om olika teman men saknar orden för att kunna uttrycka sig på sydsamiska. De kan uttrycka sin kunskap på andra språk, huvudsakligen svenska.

Den formella språkundervisningen i skolan var ett annat tema. Här kan en del av orsaken till språkspärren identifieras. Det saknas utbildning i språket och en synliggöring av det samiska språket och den samiska kulturen i skolan. I gruppen som helhet finns individer som inte har någon formell utbildning i sydsamiska. Någon som inte fått sydsamisk språkundervisning trots skolgång vid sameskola och senare elev vid det tidigare samiska högstadiet i Gällivare. Andra har fått sydsamisk språkundervisning på sameskolan. Av de som inte gått på sameskola var det få som fått undervisning i sydsamiska språket. Ingen av deltagarna har fått språkundervisning enligt en stark tvåspråkig modell, det betyder bland annat att de inte fått undervisning i andra ämnen på sydsamiska. Det upplevs som en stor saknad när de ser tillbaka på sin skolgång. Bristande undervisning i språket ger också en osäkerhetskänsla när det gäller att läsa och skriva. En annan effekt av en icke-existerande eller en svag undervisningsmodell är att det ger en känsla av att det sydsamiska språket och kulturen är osynlig i den offentliga sfären.

De flesta uttrycker en önskan om ett fortsatt arbete med sitt sydsamiska språk. De har planer på att delta i språkkurser och nämner Samernas utbildningscentrum i Jokkmokk och universitetet i Umeå som alternativ. De säger också att de önskar en form av uppföljning av kursen *Språkspärr - Jag tar tillbaka mitt språk*. En form för återträffar som både förpliktar och ger repetition.

I ett språkrevitaliseringperspektiv är varje ord som sägs högt på sydsamiska bra. Det ger ett ord mer som är sagt och detta arbete bör ses i ett långt tidsperspektiv. Om man ska tidsange en tidsram för ett språkligt revitaliseringsarbete så bör den omfatta minst tjugofem år. Det krävs ett långsiktigt perspektiv och flera av deltagarna har under kursens gång insett att det här tar tid. Man byter inte språk över natten och det är en lång process att gå igenom för att

bli en aktiv sydsamisk talare. Alla deltagarna uttrycker att en önskan om att bli en aktiv sydsamisk språkbrukare.

Från projektledarens sida uttrycktes otrygghet runt ekonomin i projektet. I starten fanns en god ekonomi och budget för genomförandet av kursen, men den blev reviderad i Sametinget under kursens gång vilket skapade oro runt genomförandet och möjligheten att slutföra kursen på ett bra sätt. Organisationen internt i Sametinget verkar inte fungera optimalt och skapar bekymmer längre ner i systemet.

Till slut bör det nämnas att alla deltagare uttrycker stor glädje över att ha deltagit i kursen. Den har ibland varit jobbig och de har genomgått inre processer som bland annat inneburit sorg, ilska och maktlöshet men också glädje och känslor av bemästrande. Den har varit stressig med ett tätt program under samlingarna. Det har legat över dem att de har hemläxor som också stundtals varit krävande att genomföra. Men i slutändan uttrycker alla en glädje över att ha fått lov att delta, att få genomföra den här resan, och de menar att de identifierat språkspärren och fått verktyg till att bearbeta den. De säger att de är på väg att övergå från passiva språkbrukare till att bli aktiva sydsamiska talare.

Källförteckning

Intervjuer genomförda i Östersund den 22 och 23 maj 2012.

Hyltenstam, Kenneth. Stroud, Christoper. *Språkbyte och språkbevarande. Om samiskan och andra minoritetsspråk*. Studentlitteratur. 1991

Johansen, Inger. *Det er ikkje eit museumspråk – det har noko med fremtida å gjera*. Institutt för nordistikkog literaturvitskap, NTNU. 2006

Juuso, Jane. *Tar språket mitt tillbaka*. Isak Saba sentret. 2009.

Appendix 1

Brekken 14.05.2012

Frågor till intervju om språkspärrkurs arrangerat av Samisk språkcentrum .

Syftet med kursen är «Att häva individers språkspärr och därigenom stärka och revitalisera samiska språket. Att få flera människor från att vara passiva till aktiva samiska talare. Att öka samiska talares självförtroende gällande språket och därmed självkänslan. Att öka språkanvändning hos enskilda och därmed i samhället».

I avslutningsfasen vill det genomföras en frivillig intervju om kursen på max 45 min, om metoden och om den har nått sina mål. Det som samtalen/intervjun kommer att handla om är nedanstående frågor/teman. Men om ni önskar eller känner behov för att ge uttryck för andra kommentarer eller meningar så är det öppning för det. Samtalet/intervjun kommer att spelas in för internt bruk och resultatet presenteras anonymt i rapportform.

1. Kan du berätta lite om din bakgrund för att anmäla dig till kursen? Var fanns din språkspärr och orsaken till den?
2. Metoden i kursen är kognitivmetod i 8 punkter som finns på sidan 15 i boken. Vad är dina tankar runt den metoden?
3. Reflektera lite runt gruppens sammansättning och om gruppen har fungerat efter intentionen "Målgrupp: Är de som har en önskan och vilja att bearbeta sin språkspärr. Gruppens storlek är maximeras 10 personer och begränsas med hänsyn till gruppdynamik och för att säkerställa trygghet i gruppen eftersom individen kommer att arbeta med egna känslomässiga språkspärrar och hinder för att tala samiska".
4. Kursen genomförs med fysiska kontinuerliga gruppträffar med handledare, kursledare och språkfaddrar. Vad är din åsikt om organiseringen?
5. Kursperioden sträcker sig ca ett år. Använder du, så långt, mera samiska än du gjorde tidigare? Talar du samiska med nya personer som du tidigare talat andra språk med? Har din språknätverkskarta förändrats?
6. Ditt samiska språk. Kan du uttrycka det du önskar på samiska?
7. Kursen som helhet. Vad menar du har varit bra och mindre bra med kursen?
8. Har det skett något med din språkspärr?
9. Har du några tankar om din fortsatta samiska språkutveckling?
10. Övriga kommentarer.